

בעזה ש"ת

מים עמוקים עצה כלב איש ואיש תבונה ידולה
סטריקור

עצה ותבונה

דברי תורה
מכ"ק מרן אדמו"ר זצלה"ה
'עומק לב'

שיעורים ושיחות קודש
מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
'מים עמוקים'
'דולה התבונה'

פרשת משפטים תשפ"ה

קובץ קמ"ד

ערש"ק
פרשת משפטים
תשפ"ה

לתרומות והנצחות:
052-7620204

לקבלת הגליון בדוא"ל:
a609200101002@gmail.com

רחוב דוד 32 ירושלים

ניתן להאזין לשיעורי
ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א
מדי ליל שישי בשידור חי
במערכת 'קול סטריקוב'
מס' 072-3371263 שלוחה 4.
כמו כן ניתן להאזין לאחד השיעור
ובן בקו שיעורי ב"ק מרן
אדמו"ר שליט"א בקול הלשון
מס' 073-2951269 שלוחה 1.

משפטים

ויקח משה חצי הדם וישם באגנת
וחצי הדם זרק על המזבח (כה, ו).

וברש"י: "מי חלקו, מלאך צא וחלקו".
והמפרשים (גור אריה) ציטרו
הטעם שהיה נריך צוה למלאך, הוא
משום דצלאו הכי אי אפשר לצמאם שיהיה
צדיוק חצי לכאן וחצי לכאן. אמנם דבר זה
אם אפשר לצמאם או אי אפשר לצמאם
תליא צפלוגתא דתנאי (צבורות יז, וראה תוס'
עירוזין ה: ד"ה וספק וצתוספות השלם כאן או"ג).

וידוע מה שציאר צוה הרבי ר' העשירי
ז"ל (תנוכת התורה אות פט, וראה
תוספות השלם שם), דהנה איתא בגמרא
(ראה זבחים יז:): שאת חצי הדם צצאגנות לא
שמו שם אחר שכבר קיבל את כל הדם ואז
חילק, אלא מיד כשהתחיל לזבזב מן
הצהמה קיבל את חצי הדם צאגנות, ואחר
כך קיבל חצי הדם הנשאר צה לזריקה.
ועל זה קשה איך ידע משה כמה דם ייאל

מן הצהמה כדי לדעת כמה מזה הוא חצי
לקבל צאגנות. וצהכרת שצא מלאך וחלקו.
וייש לומר צוה על דרך רמוז, כי הנה עניין
זה היה כריתת הצרית צין הקצ"ה
לצני ישראל, ועי"ז קיבלו קדושת ישראל,
והוי מעין גירות, וכמציאר בגמרא
(כריתות ט.) שמכאן ילפינן שכל גר נריך
מילה וטצילה והרצאת דמים, והיה זה
הכנה לקבלת התורה (רש"י פסוק ה, אצל ראה
רמצ"ן שם), כי רק אחר שנכנסו לצרית
וקיבלו קדושת ישראל היו יכולים לקבל
את התורה.

ועל זה צא ההוראה צכך שהוצרכו כאן
למלאך ולא יכלו לעשות לצד,
שכניסת האדם תחת כנפי השכינה וצואו
לקבל עול תורה ומצוות, אינה תלויה צו
לצד, ואף כשרוצה לקבל, שהרי כבר אמרו
(לעיל יט, ח) "כל אשר דבר ה' נעשה", ואף
אם יעשה את כל המעשים הנצרכים, כמו
שעשו צני"י מילה טצילה והזאה, היו

נלרכים ג"כ לקיוע מן העליונים כדי שיוכלו להשלים את הדבר.

ובמו כן כל אחד ואחד, כאשר רוח נדיצה מתעוררת בקרבנו לעלות צקולם העולה צית אל-ל, נריך לדעת שגם אחר שיעשה את כל המעשים וההשתדלויות צעמל וציגיעה, נריך לנפות לסייעתא דשמיא, כי בלאו הכי לא יוכל להשלים את המלאכה, וכמאמר חז"ל (סוכה נב:): "אלמלא הקב"ה שעוזר לו אינו יכול לו". ורק באופן זה שייך לקבל עול תורה ועול מצוות ועבודת ה', כי לא שייך שהאדם יעשה בכל זה בכוחות עצמו לבד, ותמיד מוכרח להגיע ג"כ לעזרה וקיוע מלעילא.

עוד יש לומר צעניין זה שהיו מוכרחים למלאך לחלק את הדם, שהנה חלוקת הדם חצי למזבח וחצי להזאה על העם, הוא מרמז על שני החלקים שיש צחיי האדם צעולם הזה, חצי למזבח, היינו מה שעוסק צמילי דשמיא, צתורה וצעבודת ה', אולם צד צד נריך האדם לעסוק צדרך ארך, צענייני העולם הזה

כמנהג העולם, ולהשתדל לפרנסתו ולפרנסת ציתו.

ובראיתא בגמרא (צרכות לה:): "ת"ר 'ואספת דגנך' מה ת"ל, לפי שנאמר (יהושע א, ח) 'לא ימוש ספר התורה הזו מפיו', יכול דצרים ככתבן ת"ל 'ואספת דגנך', הנהג צהן מנהג דרך ארך דצרי ר' ישמעאל, ר' שמעון צן יוחי אומר אפשר אדם חורש צשעת חרישה וזורע צשעת זריעה וקולר צשעת קצירה ודש צשעת דישה וזורה צשעת הרות, תורה מה תהא עליה, אלא צזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי אחרים שנאמר (ישעיה סא, ה) 'ועמדו זרים ורעו לאנכס' וכו'. ומסקנת הגמרא שאין שייך קיום לעולם להתקיים צלי העסק צענייני העוה"ז, וזה מתאים רק ליחידי סגולה שיפרשו מכל חיזו דהאי עלמא, וכמו שאמר חציי שם: "הרצה עשו כר' ישמעאל ועלתה צידן, כר' שמעון צן יוחי ולא עלתה צידן".

ואיתא במשנה (אבות ג, יז) "אם אין קמח אין תורה", הרי שלקיום התורה צעלמה נלרך העסק צענייני העוה"ז, וכן להיפך ש"אם אין תורה אין

התורה ועצודת ה', וצין 'חצי הדם על העס', היינו חלק הדרך ארץ ועסק העוה"ז, זה אין ציד האדם לעשותו לצדו, אלא נכרכת לזה סיעתא דשמיא מיוחדת.

עוד יש לרמוז בחלוקת הדם דווקא ע"י מלאך, דהנה מיד אחר זה (פסוק ז) כתיב: "ויקה ספר הצרית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע".

וי"ל ש'נעשה' מורה על עשיית מעשי המלוות כנתינתן וכציווין (ונכלל בזה ג"כ חלק לימוד התורה המביא לידי מעשה), ו'נשמע' מודה על הצנת טעמי המלוות ושורשיהם. שראוי וצריך לעיין ולהעמיק בהם. אמנם יותר מדאי לחקור ג"כ אינו טוב, וכל אחד לפי מדרגתו צריך לשים גבול שבו הוא עוצר את שכלו ומקיים את מצוות ה' באמונה פשוטה ובקבלת עול מלכות שמים. וזהו 'נעשה ונשמע', שמקבלים עליהם שני חלקים אלו, מצד אחד לעשות גם צלי טעם ודעת, ומצד שני כמה שאפשר להצין ולהשכיל.

קמח", כי צלי שיתן חלק מחייו לתורה לא תתקיים פרנסתו צידו על אף כל השתדלויותיו.

ודבר זה נרמוז בחלוקת הדם חצי למוצח וחצי לעס, היינו שיש לחלק את החיים חצי לעצודת ה' וחצי לעסק בענייני העוה"ז הנכרכים. והנה כמוצן שאין המכוון לחלק זאת ל'חצי' דווקא, אלא הכל תלוי לפי העניין ולפי המצב, שצריך לתת חלק לתורה ולעצודת ה', וחלק לעסקי העוה"ז, ומזה ומזה אל תנח ירך, לעתים צריך יותר מזה ולעתים יותר מזה. ועל זה צריך שום שכל ולדקדק הדק היטב כמה יש לאדם לעסוק ולהשתדל בענייני העוה"ז, וכמה צריך לפרוש ולעסוק בתורה ומצוות ועצודת ה'. כי אם ירצה בהשתדלות בעסקי העוה"ז יותר מן הנצרך לו, אז 'תורה מה תהא עליה'. ולעומת זאת אם יפרוש ביותר מענייני העוה"ז ויעסוק בעיקר בתורה ועצודה, גם כן לא יהיה לזה קיום.

ודבר זה אין צמח שכל האנושי להגיע לחקר המידה הנכונה בזה, וזה נרמוז במה ש'צא מלאך וחלקו', שחלוקה זו צין 'חצי הדם למוצח', היינו חלק

המלאך, שאין זה כ"כ ביכולת פן אדם
 לשים את הגבול בין חלק ה'נעשה' לחלק
 ה'נשמע' אלא צריך לזה סייעתא
 דשמיא^א.

והנה באמת קשה מאוד לדעת את
 המידה המדויקת כמה אפשר
 לעיין ולהעמיק ומה הוא כבר יותר מדאי.
 וזה נרמז בעניין חלוקת הדם ע"י

א) כנראה כוונת רבינו, שחצי הדם ששם באגנות כדי לזרוק על העם הוא מורה על החלק השייך
 להבנת והשגת האדם, וחצי הדם שזרק על גבי המזבח הוא החלק שכבר אינו שייך להשגתו
 ולהבנתו אלא צריך לבטל דעתו לחכמתו ורצונו של הקב"ה.

דולה התבונה

חיזוק לברכות בכוונה /

מלחמת היצר התמידית היא תפקידו של האדם

שיעור ליל שישי פרשת משפטים תשע"ט

עיקר העלאת הניצוצות הק' הוא ע"י הברכה

בספה"ק מאור ושמש (ד"ה עוד על פסוק הנ"ל ועצמס) עומד עה"פ (כג, כה"ו) "ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרתי מחלה מקרבך, לא תהיה משכלה ועקרה בארצך את מספר ימך אמלא" וגו'. והנה לכאורה 'וברך את לחמך ואת מימך' הוא גם כן שכר שיזכו לו ישראל מכח עבודתם את ה', ואם כן היה לו לומר 'ואברך את לחמך ואת מימך' בלשון הבטחת עתיד כמו שאמר את שאר ההבטחות הבאות בפסוק.

ומבאר וז"ל: "ונראה על פי פשוטו דהנה איתא (צ"ק ג.) 'מאן דבעי למהוי חסידא יקיים מילי דברכות', יש לומר כך, דהנה בכל מיני דומם צומח חי שבעולם יש בהם ניצוצות הקדושות שצריכים אנהנו בני ישראל להעלות אותם לשרשם" -

ומהראוי להביא מה שכתב בספה"ק יסוד ושורש העבודה (ו, ג), להוכיח על פי שכל והיגיון מציאות הניצוצות הק' שיש במאכלים, וז"ל: "כי זה הוא בודאי יודה כל איש אשר נתן לו ה' חכמה וחלק לו בבינה, שהטעם המורגש והתענוג שאדם מרגיש בהמאכל אשר הוא אוכל אינו גשמיות, כי בדבר שגשמיותו עבה כעפר וכיוצא אינו מרגיש בהם טעם ותענוג כלל כשלועם אותם, והסיבה לזה מפני שאין בהם

ניצוצות קדושה רק מעט מזעיר כידוע, ולרוב עביות גשמיותו אין אור הניצוץ מורגש בו. אבל בצומח ירדו בהם ניצוצות קדושה הרבה, מרגיש אדם בהם באכילתם טעם ותענוג, והטעם והתענוג ההוא הם הניצוצות קדושה.

"אך לא כל הצמחים שוין בענין ניצוצות קדושה שבהם, כי בודאי בעשבים אף שהם צמחים אין בהם ניצוצות קדושה כל כך, לכן אין אדם מרגיש באכילתם טוב טעם ותענוג כמו באכילת מיני זרעים כגון חיטין ושיפון ושעורים וכיוצא שיש בהם ניצוצות רבות יותר ויותר מבעשבים, וכל שכן אם נותנים בלחם ותבשיל גם כן תבלין כגון כרכום ושאר מיני תבלין מרגיש האדם טעם ותענוג באכילתו יותר ויותר, ויש שבח עצום בפת ותבשיל זה מפני שנתוסף גם כן בו ניצוצות קדושה מהתבלין".

נחזור לדברי המאור ושמש: "וכשאדם אוכל או לובש איזה מלבוש לעבודת השם יתברך כדי לקיים נפשו לעבודתו יתברך שמו אזי יש עלייה לאותו ניצוץ הקדוש שיש בו. ועיקר במה שמעלה הניצוץ הוא הברכה שמברך על האכילה והשתיה בקדושה, אז על ידי הברכה ההיא מעלה הדבר ההוא למעלה לשרשו".

והדברים נפלאים, כי בדרך כלל כאשר אנשים כערכינו לומדים על עניין העלאת הניצוצות הק' אנו מדמים לעצמינו שזאת היא עבודה נשגבה ועילאית ואשר אין לנו כל שייכות עמה לפי מדרגתנו הנחותה. אמנם כאן דברי המאור ושמש ברור מיללו, שהעלאת הניצוצות מתרחשת בכל עת שבן ישראל עוסק בעניינים גשמיים כדי לקיים נפשו לעבודת השי"ת.

ומוסיף, שעיקר ההעלאה היא על ידי ברכת הנהנין שמברכים על המאכל בקדושה. וביאור העניין בזה על דרך פשט, שהנה מהות הניצוצות הק' היא החיות האלוקית שיש בדבר הגשמי, שהוא המקיימו ומחייהו ובלעדיו אין לו שום מציאות. וחיות זו היא ה'קדושה' שיש במאכל, ואילו הגשמיות היא היפך הקדושה, כי היא רחוקה מאור ה', וכיוון שהחיות הקדושה התלבשה בגשמיות הרי הניצוץ הקדוש בלוע ושקוע בהיפך הקדושה.

ולעומת זאת, הרי עניין הברכה היא שאדם מכיר בכך שהקב"ה הוא שברא את הדבר הגשמי הלזה, הוא 'בורא פרי העץ', הוא 'בורא מיני מזונות', ו'הכל נהיה בדברו'. ומכוחו יתברך יש חיות וקיום למאכל. ואם כן בברכתו הוציא את הניצוץ הקדוש, החיות האלוקית המקיימת את המאכל, מאפילה לאורה, ונתגלה כי אכן הקב"ה הוא המחיה את המאכל ע"י הניצוץ הקדוש המלוכש בתוכו. וזהו גופא העלאת הניצוץ הקדוש מהיותו בלוע ונסתר בגשמיות לשורשו ולמקורו היא אלוקותו יתברך.

וממשיך המאור ושמש: "וזהו שאיתא בגמרא (נרכות לה.) שמקשי קראי אהרדי, 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם' (מסילס קטו, עו), ונאמר (שם כד, א) 'לה' הארץ'. ומשני, 'כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה', נמצא כשמברך האדם בקדושה על אכילתו ושתייתו אז קונה הדבר ההוא כאילו בראו, וממילא כשאוכל בקדושה כנ"ל אזי היא לו האוכל והמשקה לרפואה לכל מיחושיו, וממילא על ידי ברכתו גורם עוד שפע שישפיע הקב"ה עוד מזון לעולם, וממשיך השפע על כנסת ישראל לכדו ולא יהיה אחיזה לחיצונים בהשפע העליונה, כי כנסת ישראל מקבלת השפע מעולמות עליונים ומשפעת לתחתונים, ואם ח"ו אינו מברך לקב"ה על מזונו אזי גורם חלילה הסתלקות השפע מעולמות עליונים שלא יושפע מהעולמות העליונים לכנסת ישראל, ומעט השפע שיורד לצורך קיום העולם חוטפים החיצונים ח"ו".

"וזהו פירוש הפסוקים הנ"ל, 'וברך את לחמך' וגו', רצונו לומר, שתברך על מזונך בקדושה ובטהרה, 'והסירותי מחלה מקרבך', רצונו לומר שהמאכל יהיה בעצמו רפואה לחולים ולא תצטרך לרפואות, 'ולא תהיה משכלה', רצונו לומר שלא תשכל השפע מכנסת ישראל לחיצונים חלילה, וגם 'לא תהיה עקרה', רצונו לומר שלא יתעכב השפע בעולמות העליונים רק תרד השפע תמיד מעולמות עליונים 'בארצך', דהיינו לכנסת ישראל הנקרא 'ארצך', 'את מספר ימיך אמלא' רצונו לומר ספירות ובהירות העולמות העליונים שנקראים 'ימים' (זוה"ק ס"י שיה קנו.), אמלא אותם תמיד שפע להריק לתחתונים. או הפירוש כפשוטו 'את מספר ימיך אמלא', רצונו לומר שהקב"ה ימלא שנותיכם שתאריכו ימים".

וייש להוסיף נופך לפירושו, ש'וברך' קאי על ברכות הנהנין, שהנהגה 'ועבדתם את ה' אלקיכם' היינו תפילה, וכדיליף מינה הרמב"ם (מפילה ב, ב) שמצות עשה להתפלל בכל יום. ועתה סמך ליה גם עניין ברכות הנהנין. ולא בכדי הוא, כי עניין שניהם הוא השבח וההודיה להשי"ת, ואמנם התפילה יש בה ג"כ בקשה ותחנונים, אבל גם בברכות מצאנו בקשות, כמו בברכת המזון ועוד כיוצ"ב. ומבואר שבשתי עבודות אלו, התפילה והברכה, אפשר להמשיך השפעות גדולות ברוחניות ובגשמיות ככתוב לקמיה - 'והסירותי מחלה מקרבך' וגו'.

חומרת עשיית ברכה שלא בכוונה הראויה

ועניין הברכה בכוונה דורש חיזוק רב, ואמנם אנו מדברים ע"ז בס"ד מפעם לפעם, אבל לעומת הקשיים והניסיונות שישנם בעניין זה, שהם גדולים ורבים עד למאוד, הרי שכמה שמדברים ומחזקים ומתעוררים אין בזה די, ויש לדבר על כך בכל עת מצוא.

דברים נלהבים וחריפים איתא בעניין זה בספר חסידים (סי' מו) וז"ל: "כשהוא נוטל ידיו ומברך או כשמברך על הפירות או על המצוות השגורות בפי כל האדם, יכוין לבו לברך לשם בוראו אשר הפליא חסדו עמו ונתן לו הפירות או הלחם ליהנות מהם וציוהו את המצוות, ולא יעשה כאדם העושה דבר כמנהג ומוציא דברים מפיו בלא הגיון הלב, ועל זה חרה אף ה' בעמו ושלח לנו את עבדו ישעיה ואמר (ישעיה נט, יג) 'ען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבודני ולבו רחק ממני ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה', אמר הקב"ה לישעיהו, ישעיהו, ראה מעשה בני כי אינו אלא לפני ומחזיקים בי כאדם שמחזיק ונוהג מנהג אבותיו בידו, באים בביתי ומתפללים לפני תפילות הקבועות כמנהג אבותם בלא לב שלם, הם מנקים את ידיהם ומברכים כמו שהדבר שגור בפיהם, אך בעת שהן מברכים אינן מתכוונים לברכני. לכן על כן חרה אפו בו ונשבע בשמו הגדול לאבד חכמת חכמיו היודעים אותו ומברכים אותו כמנהג ולא בכוונה, דכתיב בתריה (סו, ז) 'לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר'. והביאוהו גדולי הפוסקים, החיי אדם (ב, כו), המשנה ברורה (ב, ב), והקיצור שולחן ערוך (ו, ב).

עוד דבר מבהיל למדנו מדברי השו"ע הרב (קפה, א"צ), שהביא שם כמה דעות בעניין ברכה בכל לשון, שברכת המזון נאמרת בכל לשון, אבל אם אינו מכיר הלשון אינו יוצא ידי חובתו ואפילו בלשון הקודש שאין אני קורא בו 'וברכת את ה' אלקיך' כיון שאינו מבין תיבות הברכה שמוציא מפיו ואע"פ שיודע למי מברך וכונתו לברך ה' בתיבות אלו, וכל שכן אם לבנו פונה לדברים אחרים בשעת אמירת הברכות אע"פ שמבין לשון הקודש, ולכן הנשים ועמי הארץ שאינם מבינים לשון הקודש חייבים לברך ברכת המזון בלשון שמבינים ולא בלשון הקודש, וכן אינם יוצאים בשמיעה מהמברך בלשון הקודש בזימון אלא יברכו לעצמן בלשון שמבינים. ויש אומרים שבלשון הקודש יוצא אדם ידי חובתו אע"פ שאינו מבין הלשון משא"כ בשאר לשונות.

וכל זה בברכת המזון, אבל בשאר ברכות בין ברכת הנהנין בין ברכת המצות ואפילו קידוש לשבת שהוא מן התורה יש אומרים שיוצא ידי חובתו בכל לשון אפילו אינו מבין, כי בשאר ברכות מלבד ברכת המזון אין הכוונה מעכבת בדיעבד, ויש אומרים שכל הברכות הן כברכת המזון לענין זה שאינו יוצא ידי חובתו כשאינו מבין הלשון לפי סברא האחרונה בשאר לשונות ולפי סברא הראשונה אפילו בלשון הקודש, שכל מה שתקנו חכמים תקנו כעין של תורה וכמו שבברכת המזון אין אני קורא בו 'וברכת את ה' כשאינו מבין תיבות הברכה או שלבנו פונה לדברים אחרים, הוא הדין בשאר ברכות לא יצא ידי חובת הברכה. כי כל הברכות לא תקנו אותם כדי לקרותן, אלא לברך את ה', כמו שכתוב בברכת המזון 'וברכת את ה' אלקיך', לפיכך אם אינו מבין התיבות שהן עיקר הברכות או שלבנו פונה לדבר אחר בשעת אמירתן לא בירך כלום אפילו בירך בלשון הקודש לפי סברא הראשונה. ומסיים בה: "ולענין הלכה ספק ברכות להקל בדיעבד, אבל לכתחילה צריך לזהר מאד בכונת הברכה ובפרט בברכת המזון כיון שיש אומרים שאפילו בדיעבד לא יצא".

העולה, כי לפי שיטות שונות אין יוצאים ידי חובת ברכה אם אין אומרים אותה בכוונה, והדברים נוראים.

ובכן, למדנו מחד גיסא כמה גרוע הוא כאשר אין מברכים בכוונה כדבעי, שעל זה חרה אף ה', וייתכן שאין יוצאים ידי חובת הברכה, ולאידך ראינו בדברי המאור

ושמש שהברכה בכוונה היא הפועלת את עיקר התיקון של האכילה, ועי"ז זוכים לכל ההבטחות הנפלאות של 'והסירותי מחלה מקרבך' וכו', שהכל בזכות 'וברך את לחמך ואת מימך' - שמברכים כדבעי על האכילה והשתייה.

וכבר הזכרנו זה כמה את דברי הרמב"ם בהל' ברכות (י, נו): "כללו של דבר לעולם יצעק אדם על העתיד לבא ויבקש רחמים ויתן הודיה על מה שעבר ויודה וישבח כפי כחו, וכל המרבה להודות את ה' ולשבחו תמיד הרי זה משובח".

הקב"ה נותן מקום לטעות כדי שיהיה מקום לבחירה

עוד יסוד גדול ונחוץ עד מאוד בשביל כל אחד ואחד, עולה מדברי המאור ושמש בסמוך (ד"ה ושלממי) על המשך הכתובים שם (כו"ג) "את אימתי אשלח לפניך והמתי את כל העם אשר תבא בהם ונתתי את כל איביך אליך ערף, ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החוי את הכנעני ואת החתי מלפניך, לא אגרשנו מפניך בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה ורבה עליך חית השדה, מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפרה ונחלת את הארץ".

וידוע שהתורה היא נצחית, והיא שייכת לכל דור ודור, ולכן נקראת 'תורה', שהיא מורה לנו הדרך נלך בה, ויש להבין איזו הוראה מלמדים אותנו כתובים אלו בדורותינו אנו. עוד דבר האומר דרשני בפסוקים אלו, מה שאמר שלא יגרש הקב"ה את האויב בשנה אחת, פן תרבה על בני חית השדה, וקשה הלא הקב"ה הוא כל יכול ובוודאי בידיו לעשות שלא תרבה על בני חית השדה אף אם תהיה הארץ שממה.

ומבאר זו"ל: "ונראה בזה, הקדוש ברוך הוא נתן לפני האדם שני דרכים ואמר 'ובחרת בחיים' (דברים ל, יט), ונתן הבחירה והרצון ביד האדם כדי שימאס ברע ויבחר רק בטוב, ולכן צמצם אלקותו יתברך שמו כדי שיהיה מקום לטעות ואדם יתגבר על יצרו ויבחר בחיים" -

בעניין זה, שברא הקב"ה את עולמו באופן כזה שיש מקום לטעות וזאת כדי שתישאר כח הבחירה ביד האדם, יש קטע מעניין בחובות הלבבות (שער הנמינה פ"ה),

שם האריך בכמה פרטים שאפשר להתבונן בהם ולראות את טובת ה' על בני אדם, ואחת מהם הוא מידת הבושה שנתן אותה ה' בלב האדם, שגדולה מעלתה ורבה תועלתה ותקנתה, כי לולא היא לא היו רוב בני האדם גומלי חסדים לזולתם, וכיוצא בזה בשאר מידות מוסריות, שרק משום שאנשים בושים זה מזה ומחמת הנימוס האנושי עוזרים ומסייעים לנצרכים ונמנעים מלהתנהג בדרך רשע והשחתה. וכל אשר יעשה מן המעשים המגונים אינו עושה אותם אלא לאחר שיפשוט כסות הבושת מעליו. וכותב: "ומן התימה הגדול שהוטבע האדם על הבושת מבני אדם בעבור מה שזכרנו מתועלותיו בה ויותר ממה שזכרנו, ולא הוטבע על הבושת מבוראו המשקיף עליו תמיד". כי באמת אם היה האדם בוש מהקב"ה לא היה חוטא כלל, והרי הוא יתברך מלוא כל הארץ כבודו ועומד על האדם תמיד ורואה את מעשיו, ומדוע אנשים נכשלים בחטאים, אלא זהו משום שהקב"ה טבע בבני אדם שלא יזכרו זאת שהוא רואה את מעשיהם, וזאת "כדי שלא יהיה מוכרח על עבודתו אותו ויחלש חיוב תגמולו עליה", היינו כדי שתהיה מציאות של בחירה בין טוב לרע (ומסיים): "אבל אנחנו חייבין להתבושש מן הבורא מדרך הבחינה ובידיעת מה שאנו חייבין מעבודתו ודעתנו השקפתו על נגלותינו ונסתרותינו".

אף שהאדם מתחנן שיסלקו ממנו את היצה"ר
אין תפילתו מתקבלת כי כל מעלת עבודתו שהוא 'מהלך'

נחזור לדברי המאור ושמש: "והנה כשהאדם רוצה ליכנס בדרכי התורה ועבודה והכין את לבו וצועק לאביו שבשמים שיהיה בעזרו שיוכל לעבוד אותו באמת ובתמים להגביר היצר טוב על היצר הרע, כמדומה בעיניו אם ישקוד על עבודתו זמן מעט יהיה לבו ברור וצלול ולא יפגום עוד כלל ויוכל לומר גירא בעינא דשטנא" - עוברים זמנים מרוממים, כמו הימים הנוראים, או ימי השובבי"ם, וכיוצא בזה, וחושבים שכבר התעלו כל כך עד שכבר בטל היצר הרע מן הלב כליל.

"ובאמת אינו כן, אלא בכל יום ויום יש לו מלחמת היצר בענינים שונים, וכל עוד שמכניעו בענין זה הוא מגביר עליו בענין אחר", ועולה הקושיא הנוקבת: "ולמה תהיה כזאת, הלא הוא צועק במר נפשו לפני השם יתברך שיסיר ממנו לב האבן,

והוא יתברך שמו הוא בעל היכולת ובעל הכוחות כולם ויכול לגעור בו שלא יסית אותו עוד כדי שיוכל לעבוד את השם יתברך עבודה גבוהה ורמה".

את היישוב הבא לקושיא זו חייב כל אחד ואחד לדעת, היה צריך לעשות מזה שלטים גדולים בכל רחוב: "אך הענין הוא כך שהאדם הוא בבחינת 'הולך', דהיינו, שבכל יום ויום הוא כובש את יצרו ומשבר תאוותו מעט, והיצר הרע עומד נגדו והוא מתחזק יותר בעבודת ה' ומכניע את היצר הרע עוד מעט, וביום מחר הוא עומד נגדו בענין אחר והאדם מתגבר נגדו וכובש את יצרו גם בזה הוא מכניע עוד מעט, לכן מתחילה בנערותו, כשמתחיל לכנוס בעבודת ה' צריך לשבר תאוות הגשמיים, ואיש אשר כבר כבש היצר הרע בענינים אלו, צריך לדקדק על עצמו אולי מסיתו היצר הרע באיזה ענין דקה שלפי הנראה היא מצוה ובאמת אינו כן אלא שהוא רוצה לפרוש לו מצודה, וכל שהוא נכנס יותר בעבודת השם יתברך צריך לדקדק על עצמו יותר ויותר, אפילו בדבר שהוא כחוט השערה צריך לכבוש היצר הרע ולהגביר עליו. ולכן הקדוש ברוך הוא מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה (מנמוט צלק לו"כ), שזו היא מלחמתם עם היצר, כי בדברים הגשמיים כבר כבשו אותו ואין זו עבודה.

"לכן הוא בחינת 'הולך' שעבודתו בכל יום גדולה מיום אתמול, ומלאך הוא בחינת 'עומד' (ע"פ זכריה ג, ז), כי אין ביניהם שום יצר הרע, וכאשר עובד את השם יתברך היום כן אתמול תמול שלשום וכן מחר, אבל האדם הוא בחינת 'הולך' שהולך וגדול בכל יום ויום בעבודת הא-ל יתברך שמו, וזו העבודה היא שעשועין לפניו יתברך שמו, ולכן הצדיקים המה גדולים מן המלאכים (סנהדרין נג.) ומחיצתם תהיה לעתיד לבוא לפני מן המלאכים, והשם יתברך עשה זאת כדי שיתגבר על היצר הרע למען הרבות שכרו שיהיה גדול יותר מן המלאך, ואם יסיר ממנו היצר הרע תיכף כשיתחיל לכנוס בעבודת ה' אזי יתבטל ממנו הבחירה ויהיה גם כן בבחינת 'עומד' כמלאך, כאשר עובד היום כן מחר, ויהיה מלאך גדול ממנו, כי מלאך הוא רוחני והאדם אף אם ינטל ממנו התאוות מכל וכל עדיין הוא קצת גשמי שהוא בעולם הגשמי, והקדוש ברוך הוא רוצה לזכות את ישראל, לכן מגרה בהם היצר הרע כדי שיתגבר על יצרו ויהיה שכרו הרבה מאוד מן המלאכים".

ובכן, זהו כל האדם, שתמיד יש לו להיכן לעלות ולהתקדם, ובכך מתבטאת מעלתו שהיא 'הולך' - ממדרגה למדרגה, ולא 'עומד' על מקומו ומצבו. ובכך הוא מביא את הנחת רוח הנפלאה לפני הקב"ה.

ובזה מבאר את הכתובים: "ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החוי ואת הכנעני ואת החתי, פירוש שעל ידי הכנעה שבך תגרש השלושה קליפות הקשות, ו'צרעה' הוא מורה על הקטנות, והוא מלשון 'צעיר אני לימים' (איז לז, ו). ואמר הכתוב 'לא אגרשנו מפניך בשנה אחת', פירוש שלא אגרש אותם מפניך תיכף בפעם אחת, דהיינו שתכניע את לבך ותצעק לפני שאסיר ממך היצר הרע, 'פן תהיה הארץ שממה', פירוש שהארציות שלך תהיה רוחניות, ו'שממה' הוא מלשון 'שמים', ואז ינטל ממך הבחירה ותהיה בחינת 'עומד' כמלאך, 'ורבה עליך חית השדה', כלומר שהמלאך יהיה גדול ממך, ו'חית השדה' היינו חיות הקודש, שהמלאכים נקראים חיות הקודש, יהיו גדולים ממך, כי המלאך הוא רוחני לגמרי והאדם הוא בעולם הגשמי ויש בו קצת גשמויות, אלא מעט מעט אגרשנו מפניך, כדי שיהיה שכרך גדול מן המלאכים על ידי שמתגבר על יצרו בכל יום הוא בבחינת 'הולך' ושכרו יהיה גדול מן המלאכים כנ"ל".

אין להתייאש ולהיבהל מניסיונות כי זה כל האדם ובהם עושה נחת רוח ליוצרו

העולה לעניינינו, שכאשר רואה האדם שניסיונות באות עליו בתדירות, לא יתייאש מכל עבודתו, בחשבו כי ממילא כל מה שלחם עד עתה עם היצה"ר ואף יכל לו לא הועיל מאומה, שהרי שוב מופיע בקרבו היצה"ר עם פיתוייו השונים, כי אדרבה, בשביל זה באנו לעולם, ללחום שוב ושוב עם היצה"ר, וכאשר מתגברים עליו בעניין פלוני, ממשיכים למלחמה חדשה בעניין אחר, וכך תמיד עד זיבולא בתרייתא, כי זהו כל האדם, להיות 'הולך' ממדרגה למדרגה ולא לעמוד במקום אחד כמו המלאכים.

ויש להביא משל לעניין זה, מחכמת הרפואה, שעושים 'חיסון' לגוף כנגד מחלות שונות, ומהות החיסון הוא, שמכניסים לגוף חיידקים מוחלשים של אותה מחלה, ואז מתעוררים כוחות הגוף להילחם עם חיידקים ממין זה, וכאשר מגיעים אחר כך החיידקים במלוא תוקפם, אזי כבר כוחות הגוף ערים להשיב מלחמה שיערה כנגדם.

וכן הוא עניין הניסיונות הבאים לאדם בעבודת ה', שתכליתם לעורר את כוחותיו הרוחניים של האדם, וזאת היא הנחת רוח העולה לפני הקב"ה, שכוחות נפשו של האדם ערים ונאזרים בגבורה לעבוד אותו ולמנוע כל אחיזה של היצה"ר. וממילא אין להתייאש ולהתעצב בגין הניסיונות התדירות, כי בהם מקיים האדם את תפקידו ושליחותו עלי אדמות, ועל ידם עושה נחת רוח ליוצרו.

ובזה מובן שאין להוציא מדברי המאור ושמש שהתפילה להקב"ה על הסרת לב האבן ועל ההצלה מן היצר הרע היא איננה ראויה, כי בוודאי שזאת היא בקשה נכונה ואדרבה זאת היא חלק מעבודת האדם במלחמתו עם יצרו, לבקש שלא יפתנו ולא יתגבה בנו יצר הרע, וכמו שמצאנו כמה נוסחאות של תפילה שתיקנו חז"ל לבקש על ההצלה מן היצר הרע, כמו בברכות השחר "ואל תשלט בנו יצר הרע", ו"תצילני בו' מיצר הרע" וכן עוד כיוצ"ב.

רק צריך לדעת שאין סוף וקץ לתפילות אלו, ולא יהיה כזאת שתתקבל התפילה לסלק את היצה"ר מלב האדם כליל, משום באופן כזה שוב אין תכלית לעבודת האדם, שכל מהותה היא המלחמה וההתגברות התמידית על היצה"ר, אלא תמיד צריך להתפלל על המלחמה העכשווית שיש לאדם עם יצרו שיעזרהו הקב"ה ולא יעזבנו בידו, ואז כאשר זוכה לנצח שוב נכנס למלחמה חדשה עם היצה"ר ושוב עליו להתפלל שיצילהו הקב"ה ממנו. וכן איתא בספד"ק תורת אמת (?) שאין סוף לתפילה על ההצלה מן היצה"ר אלא תמיד בכל עת נצרך האדם לתפילה על כך. והראיה היא ממה שתיקנו חז"ל תפילות אלו לכל אחד מישראל, מנער ועד זקן, מן היהודי הפשוט והנחות ועד לעובד ה' הנעלה והנשגב ביותר, אלו כמו אלו יש להם להתפלל "אל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עבירה ועוון", בכל יום ויום, כי אצל כל אחד לפי מדרגתו שייכת תפילה זו.

על כל פנים זאת יש לנו לדעת, כי אין להיבהל מן הניסיונות הבאות לפנינו, כי אדרבה זאת היא צורת היהודי החי בעולם הזה, ובכך הוא ממלא את תפקידו נאמנה שהפקידו הקב"ה.

בעניין זה איתא גם כן בתפארת שלמה (כי תלא ד"ה כי תלא) לפרש סמיכות הפרשיות שופטים וכי תצא, שפרשת שופטים מסתיימת "כי תעשה הישר בעיני ה'" (דברים כא, ט), ופרשת כי תצא מתחילה (שס, י) "כי תצא למלחמה על איביך". שבא הכתוב ללמדנו, שאף כאשר 'תעשה הישר בעיני ה"', אל תדמה בעצמך שכבר הגעת אל המנוחה ואל הנחלה, אלא גם אז 'תצא למלחמה אויביך', על היצר הרע, כי כל החיים יש מצב של מלחמה וניסיונות, ואמנם בוודאי שככל שגדלים ומתקדמים יש יותר כוחות ויותר טעם וממילא אפשר יותר להצליח, וגם העניינים שעליהם מתנהלת המלחמה משתנים, אבל מלחמה תהיה תמיד. ומן ההתגברות עולה נחת רוח גדולה ונפלאה לפני הקב"ה.

יש נחת רוח לפני הקב"ה גם מעצם ההשתדלות להילחם עם היצה"ר אף אם בסוף נכשלים

והנה גם אחר הדברים האמורים, יש רבים התמהים ושואלים למה להם העבודה הזאת, שלא די שבאות לפניהם ניסיונות אלא הם ג"כ אינם מצליחים תמיד לעמוד בהם אלא נכשלים לפעמים, ולכאורה ככהאי גוונא וודאי שאין שום תועלת מן הניסיונות הבאות להם, ולמה ה' עושה ככה לשלוח להם ניסיונות כאשר הם אינם עומדים בהם.

אכן באמת יש לדעת, שגם מאנשים כאלו יש להקב"ה נחת רוח גדולה, כאשר לכל הפחות הם משתדלים להתגבר על היצה"ר, ועושים ככל יכולתם וכוחם, ואף אם בפועל אינם מצליחים לנצח את היצה"ר, יש נחת רוח לפניו יתברך מעצם ההשתדלות והמלחמה שעורך האדם הלזה.

וכפי שהביא על זה בפסדה"ק יושר דברי אמת (אומ לה) משל נפלא, לאדם שיש לו בן נחמד בעל שכל גדול בתורה וחרוף, ונהנה מאוד ממנו, ורוצה להוציא ממנו עוד נחת רוח, ולכן כאשר בא אליו אורח למדן גדול וחרוף הוא מבקש ממנו לתהות על קנקנו של בנו, ואורח זה בוחנו על תלמודו, ומנסה אותו בכל מיני שאלות שונות ומשונות, והנער משיב לו על כל דבר ואין נותן לאורח לנצחו, ואזי כמובן שיש לאבי

הנער נחת רוח גדולה מזה, וכאשר רואה זאת האורח אזי מוסיף להקשות על הנער בשאלות קשות יותר, כדי שלאב יהיה תענוג גדול יותר.

והנה כל זה בנער חריף ובקי שאכן יודע לענות על כל שאלותיו של האורח הלמדן, אולם במקרה שהוא אינו גדול כ"כ בכישרונותיו או בידיעותיו, וממילא אינו מצליח לנצח את האורח, מכל מקום אם בכל אופן הוא משתדל לענות על השאלות, ומנסה בכה ובכה, אזי אף שאינו מגיע לתשובות הנכונות, יש לאביו נחת רוח ממנו בראותו שהוא לכל הפחות מנסה להתגבר, מה שאין כן אם הנער עומד משומם ושותק כאבן דומם, אזי האב מתבייש מהבן כי רואה שאין לו הבנה כלל.

כך האדם כאשר הוא לכל הפחות מנסה להילחם עם היצה"ר, הרי בזה גופא הוא גורם נחת רוח גדולה לעילא, ואף אם לא הצליח אין הקב"ה בא בטרוניה עמו, ויש לו נח"ר מעצם המלחמה.

יעזרנו השי"ת שנוכל להכניס כל זה בלבנו ונוכל לעבדו באמת ובלב תמים.

